

tent à St. Démétrios protecteur du village, à St. Cosma de l'Étolie, St. Nikanor et Denys. Ces trois derniers saints, sont considerés comme des médécins qui parcourent les villages en guerissant les malades gratuitement. Les croyances sur l'édification miraculeuse d'églises sont similaires aux légendes d'autres régions de la Grèce.

Une croyance très repandue entre les habitants de ce village, est que les arbres qui appartiennent à l'église sont sacrés et sont protegés par le démon (στοιχειὸ) qui les habitent : Ce demon punie, ceux qui essayent de les couper ou les déracciner. Comme on punit sevèremment ceux qui essayent de voler des objets sacrés de l'église.

Parmi les coutumes agricoles, il mentionne celui de «draconta» (du dragon) qui consiste à deux petits fagot d'épis en croix, qui sont glanés à la fin, de la moisson.

Les moissonneurs en chantant et en dansant moissonnent la dernière section du champs, et avec ces épis confectionnent le «draconta» qui le portent à leur maison où l'ont gardés pendant toute l'année.

Γ'.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑΝ ΤΡΙΚΑΛΩΝ (16 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ - 2 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1968)

ΥΠΟ ΑΝΝΗΣ Ι. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

Λαογραφική έρευνα πραγματοποιήθη υπ' εμού¹ από της 16 Αυγούστου μέχρι της 2 Σεπτεμβρίου 1968 εις τόν νομόν Τρικάλων, ειδικῶς εις τὰ χωρία Καλλιρρόη, Ἄγιοι Θεόδωροι καὶ εις τήν κομόπολιν Καλαμπάκα. Ἡ συλλεχθεῖσα ὕλη καταγραφεῖσα εις τετράδιον ἐκ σελίδων 383, σχ. 8ου μεγάλου, κατετέθη εις τὸ Κέντρον Ἐρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας υπ' ἀριθ. 3241.

Εἰς τήν ὕλην ταύτην περιλαμβάνονται πληροφορίες περὶ τοῦ κατὰ παράδοσιν ἐνταῦθα λαϊκοῦ πολιτισμοῦ: α) ἐκ τοῦ ὕλικου βίου: περὶ τοῦ γεωργικοῦ καὶ τοῦ ποιμενικοῦ βίου, τῆς βιοτεχνίας (βαφικῆς κ. ἄ.), τῆς κατοικίας, τοῦ ἐνδύματος κ. λ. π. β) ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου: διὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον, τὴν τελευτήν, τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν, τὸ λαϊκὸν δίκαιον κ. ἄ. καὶ γ) ἐκ τοῦ πνευματικοῦ

¹ Συμφώνως πρὸς τὴν υπ' ἀρ. 58819 ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

βίου: δημώδη ᾄσματα 148, ταχταρίσματα - νανουρίσματα 3, προσευχαί 2, παραδόσεις 149, αινίγματα 16, παραμύθια 3, παροιμίες 4 και ἄλλη ὕλη, ἀναφερομένη εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν, τὴν δημώδη ἰατρικὴν, τὴν ἀστρολογίαν καὶ μετεωρολογίαν, τὴν μαντικὴν, τὴν μαγείαν, ὡς καὶ εἰς δεισιδαίμονας δοξασίας καὶ συνθηείας. Ἀντιστοίχως ἐγένετο καὶ ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου τύπου Butoba Mt, ἠχογράφησις 120 μελωδιῶν δημοδῶν ᾠμάτων καὶ μουσικῆς λαϊκῶν χορῶν (ἀριθ. εἰσαγ. μουσ. ὕλης 15760 - 15879).

Εἰκ. 1. Τὸ ξύλινο ἀρότρον.

Ἐκ τῶν ἀπασχολησάντων ἡμᾶς θεμάτων γίνεται λόγος ἐνταῦθα περὶ τινῶν μόνον ζητημάτων: Ἐκ τοῦ γεωργικοῦ βίου ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ τεχνικὴ τῆς κατασκευῆς τοῦ ξυλίνου ἀρότρου, τὸ ὁποῖον καλεῖται: *ξυλάλετρον*¹ ἢ *ἀλέτρι* ἢ *ἀλέτρ'*. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ *κουντουριοῦ*, τῆς *χερολάβας*, τῆς *σπάθης*, τῆς *σφήνας*, τοῦ *σταβαριοῦ*, τοῦ *κλειδιοῦ*, τῆς *σκάλης*, τοῦ *λουριοῦ*, τῶν *παραβόλων* ἢ *φτερῶν*, τοῦ *ὑνιοῦ* καὶ τοῦ *ζυγοῦ* μετὰ τῶν *ζευλῶν* (βλ. εἰκ. 1, 2).

Τὸ *κουντούρι* κατασκευάζεται ἐκ κορμοῦ δρυός, ὡς καὶ παρ' Ἀρχαίοις τὸ ἔλυμα, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν ἐν ἄκρον, αἰχμηρότερον, δέχεται τὴν ὕνιν, τὸ δ' ἕτερον καταλήγει εἰς τὴν *χερολάβα*² παρὰ τοῖς ἀρχαίοις *χειρολαβίς*². Ἡ σπάθη κατα-

¹ Περιγράφεται ὁ τύπος τοῦ ξυλαλέτρου εἰς Καλλιρρόην Τρικάλων. Ἡ γεωργία σήμερον εὐρίσκειται ἐνταῦθα ἐν ὑποχωρήσει ἕνεκα τῆς ὀσημέραι ἐντεινομένης δασικῆς ἐκμεταλλεύσεως· οὕτως εἰς τὸ χωρίον ὑπάρχει μόνον ἐν ξυλάλετρον.

² Βλ. Πολυδεύκ., Α, 252.

σχευαζομένη ἐκ ξύλου τῆς ἀσφενδάμου εἶναι εἰς τὴν μορφὴν μᾶλλον πλατεῖα, στερεομένη δὲ μὲ σφῆνα¹ συγκρατεῖ τὸ *κουντούρι* καὶ τὸ *σταβάρι* ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται ὑπεράνω διὰ διανοιχθείσης ὀπῆς. Ἡ σπάθη φέρει ἔτι τρῆμα, εἰς ὃ τίθεται ξύλινος ἥλος. Δι' αὐτῆς ρυθμίζεται καὶ κρατεῖται σταθερῶς ἡ θέσις τοῦ *σταβριοῦ* καὶ τοῦ *κουντουριοῦ*.

Τὸ *σταβάρι* ἐκ ξύλου ἐλάτης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ζυγὸν διὰ τῆς *σκάλης*, περιδεδεμένης διὰ δερματίνων ἢ μαλλίνων ἱμάντων ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ. *Κλειδί* καλεῖ-

Εἰκ. 2. Τμῆμα τοῦ ἀρότρου.

ται ἥλος ἐκ ξύλου, ὁ ὁποῖος ἐντιθέμενος εἰς τρῆμα κείμενον παρὰ τὸ ἄκρον τοῦ *σταβριοῦ* χρησιμεύει, ὅπως δεχθῆ τὴν *σκάλην* δι' ἧς συνδέεται ὁ ζυγὸς μετὰ τοῦ *σταβριοῦ*. Ἡ *σκάλη* ἐκ ξύλου κέδρου συνδέει τὸ *σταβάρι* καὶ τὸν ζυγὸν διὰ τῶν *λουριῶν*. Τὸ *λουρι* ἢ τὰ *λουριά* κατασκευάζονται κυρίως ἐξ ἐρίου αἰγὸς κεκλωσμένου πρῶτον καὶ εἶτα πλεκομένου διὰ τῆς χειρὸς ὡς πλόκαμος (πλεξίς) ἢ ἐκ δέρματος (προβιάς). Διὰ τούτων συνδέεται ἡ *σκάλη* μετὰ τοῦ ζυγοῦ. Ὅμοίως καλοῦνται τὰ ἐξαρτήματα ταῦτα εἰς Αἰτωλίαν (δύνανται νὰ εἶναι δερμάτινα καὶ σιδηρᾶ)²,

¹ Τεμάχιον ξύλου ἢ σιδήρου, σχήματος ἀκανονίστου τριγώνου δι' οὗ τὸ *σταβάρι* στερεοῦται ἐπὶ τοῦ *κουντουριοῦ* καὶ τῆς *σπάθης*. Ὅμοίως καλεῖται καὶ ἐν Αἰτωλίᾳ, Νάξῳ καὶ Κρήτῃ (βλ. Δημ. Λουκοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 20. Κ. Α. ἀρ. 663, σ. 36, 1924, ἀρ. 433, σ. 24, 1891).

² Κ. Α., ἀρ. 869, σ. 228, 1902, ἀρ. 868, σ. 17, 1927. Ἐνταῦθα καλοῦνται καὶ *λωριά*. (βλ. Δημ. Λουκοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 17).

Ἄρταν¹, Χαλκιδικήν², Τριφυλλίαν³, Ἄνδρον⁴ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Θεσσαλίας καλοῦνται *ζευγόσκαινα*⁵ ὡς καὶ εἰς Λακωνίαν⁶, Σούλι⁷, Κύθνον⁸, Μέγαρον⁹ καὶ Ἡπειρον¹⁰. Εἰς Κῶν καλοῦνται *λουῖρα*¹¹.

Τὰ *παράβολα*¹² ἢ *φτερά* ἐκ ξύλου πλατάνου προσαρμόζονται εἰς τὸ *κονντούρι* παρὰ τὴν ὕνιν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνυψώσεως καὶ διαχωρισμοῦ τοῦ χόματος. Πλὴν τοῦ τύπου *παράβολα* (Θεσσαλία¹³, Ἡπειρος¹⁴, Αἴνος¹⁵, Κύθνος¹⁶, Αἰτωλία¹⁷, Σῦρος¹⁸, Σέριφος¹⁹, Στερεὰ Ἑλλάς²⁰), ἀπαντᾷ καὶ τὸ ὄνομα *παράβολος*, *παράβουλον* (Εὐβοία²¹, Θράκη²²), *παράβουλον* (Σάμος)²³, *περάβολο* (Μεσσηνία)²⁴, *παραβόλι*,

¹ Κ. Λ., ἀρ. 454, σ. 104, 1923.

² Κ. Λ., ἀρ. 769Α, σ. 244, 1920, ἀρ. 769Β, σ. 247, 1920.

³ Κ. Λ., ἀρ. 396, σ. 437, 1894.

⁴ Κ. Λ., ἀρ. 771Α, σ. 14, 1918. Εἶναι γνωστὰ καὶ ὑπὸ τὸν τύπον *ζευγόσκαινα* (Κ. Λ., ἀρ. 771Α, σ. 14).

⁵ Κ. Λ., ἀρ. 669, σ. 22, 1924.

⁶ Κ. Λ., ἀρ. 446, σ. 80, 1895.

⁷ Κ. Λ., ἀρ. 976, σ. 708, 1933.

⁸ Κ. Λ., ἀρ. 714, σ. 152, 1925.

⁹ Κ. Λ., ἀρ. 889, σ. 115, 1915.

¹⁰ Κ. Λ., ἀρ. 320, σ. 8, 1880, ἀρ. 420, σ. 53, 1923.

¹¹ Βλ. Ἀναστ. Γ. Βρόντη, ἔνθ' ἀν., σ. 211-212.

¹² Ὀνομάζονται οὕτως ἐπειδὴ εἶναι παρεμβεβλημένα ἀνὰ δύο ἐπὶ τοῦ ἐλύματος (Βλ. Π. Α. Φουρίκη, ἔνθ' ἀν., σ. 364).

¹³ Βλ. Π. Α. Φουρίκη, ἔνθ' ἀν., σ. 361, Κ. Λ., ἀρ. 669, σ. 50, 1924.

¹⁴ Κ. Λ., ἀρ. 422, σ. 176, 1908, ἀρ. 420, σ. 53, [1922].

¹⁵ Βλ. Π. Α. Φουρίκη, ἔνθ' ἀν., σ. 361.

¹⁶ Κ. Λ., ἀρ. 702, σ. 1, 2 [1925], ἀρ. 714, σ. 387, [1925].

¹⁷ Βλ. Δημ. Λουκοπούλου, ἔνθ' ἀν., σ. 20. Κ. Λ., ἀρ. 868, σ. 17, 1927. Ἐνταῦθα φέρονται καὶ ὑπὸ τοὺς τύπους *παράβουλον* καὶ *φτερά* (βλ. Δημ. Λουκοπούλου, ἔνθ' ἀν., σ. 20, Κ. Λ., ἀρ. 785, σ. 11, 1921-1922, ἀρ. 402, σ. 238, 341 [1922]).

¹⁸ Κ. Λ., ἀρ. 773, σ. 185, 1919.

¹⁹ Κ. Λ., ἀρ. 960, σ. 245, [1923].

²⁰ Κ. Λ., ἀρ. 468, σ. 8, 1902, Ἱστορ. Λεξ. χφ., ἀρ. 827, σ. 238. Εἶναι γνωστός καὶ ὁ τύπος *παράβουλα* (Ἱστορ. Λεξ. χφ., ἀρ. 718, σελ. 22).

²¹ Κ. Λ., ἀρ. 713, σ. 115, 1925, ἀρ. 417, σ. 50, 1912, Ἱστορ. Λεξ. χφ., ἀρ. 499, σ. 63, ἀρ. 799, σ. 47.

²² Ἱστορ. Λεξ. χφ., ἀρ. 725Β, σ. 79.

²³ Κ. Λ., ἀρ. 753, σ. 420, 1925, ἀρ. 391, σ. 364, 1921.

²⁴ Κ. Λ., ἀρ. 456, σ. 195, [1923].

παράβουλας, παράβολο, παράβολος καὶ φτερά (Τήνος)¹, περιβολάδα (Μέγαρα)², παρασπάθια, παρώφτι (Κάρπαθος)³, φτερά (Κυπαρισσία⁴, Λεντεκάδα⁵, Ἄρτα⁶, Λακωνία⁷, Παραμυθιά⁸, Καλάβρυτα, Κεφαλληνία, Τριφυλία⁹, Χίος¹⁰, Λεπενού¹¹, Βούρβουρα Κυνουρίας¹²), φτερά καὶ φτερίτης (Κύπρος)¹³, φτερωτή (Νάξος)¹⁴, παρώτια (Καπαδοκία¹⁵), παρούτια (Κρήτη, Μήλος)¹⁶, παροῦτιες καὶ παρούτια (Κῶς)¹⁷, μπαρούτι (Κίμωλος)¹⁸, μπαρούτι καὶ παρούτι (Ρόδος)¹⁹, παρσούτια (Σίφνος)²⁰, ἀπὶ (Ἄνδρος)²¹, παράβολο (Ἰος)²², παράβιλον (Σκόπελος, Ἀλόνησος)²³ καὶ ἄλλως ἐν ἄλλοις τόποις²⁴.

Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἑξαρτημάτων τοῦ ἀρότρου εἶναι τὸ ἐννι²⁵ καὶ ὕνιν (διὰ τοῦ δευτέρου ὀνόματος εἶναι γνωστὴ ἢ ὕνις εἰς πλείστα μέρη τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου).

¹ Κ. Λ., ἀρ. 948, σ. 172, 246, [1922], ἀρ. 947, σ. 13, [1929]. Ἱστορ. Λεξ. χφ., ἀρ. 824, σ. 41, 281, 299.

² Κ. Λ., ἀρ. 637, σ. 71, 1883.

³ Βλ. Μ. Γ. Μιχαηλίδου Νουάρου, ἔνθ' ἀν., σ. 22. Κ. Λ., ἀρ. 397, σ. 14, 15, 1890, ἀρ. 431, σ. 215, 1893.

⁴ Κ. Λ., ἀρ. 443, σ. 16, 1914.

⁵ Βλ. Π. Α. Φουρλίκη, ἔνθ' ἀν., σ. 361, Κ. Λ., ἀρ. 396, σ. 443, 1894.

⁶ Κ. Λ., ἀρ. 454, σ. 104 [1923].

⁷ Κ. Λ., ἀρ. 446, σ. 80, 1895.

⁸ Κ. Λ., ἀρ. 53, σ. 43, 1902, ἀρ. 883, σ. 14, 1927.

⁹ Βλ. Π. Α. Φουρλίκη, ἔνθ' ἀν., σ. 361.

¹⁰ Κ. Λ., ἀρ. 117, σ. 159, [1919].

¹¹ Κ. Λ., ἀρ. 709, σ. 13, [1925].

¹² Κ. Λ., ἀρ. 784, σ. 272, 1921.

¹³ Κ. Λ., ἀρ. 339, σ. 9, 1919, ἀρ. 347, σ. 86, [1921], ἀρ. 950, σ. 92, 1921.

¹⁴ Κ. Λ., ἀρ. 663, σ. 37, [1924], ἀρ. 703, σ. 30, 1919.

¹⁵ Κ. Λ., ἀρ. 352Γ, μέρ. 2ον, σ. 29, 1884 - 85.

¹⁶ Κ. Λ., ἀρ. 450, σ. 48, [1923], ἀρ. 443, σ. 23, 1891.

¹⁷ Βλ. Ἀναστ. Μ. Καραναστάση, ἔνθ' ἀν., σ. 210. Κ. Λ., ἀρ. 58, σ. 63, 1919.

¹⁸ Κ. Λ., ἀρ. 779, σ. 296, 1920.

¹⁹ Κ. Λ., ἀρ. 751, σ. 20, [1925]. Ἀναστ. Γ. Βρόντη, ἔνθ' ἀν., σ. 108.

²⁰ Κ. Λ., ἀρ. 655, σ. 47, [1924].

²¹ Κ. Λ., ἀρ. 771Α, σ. 5, 1918.

²² Ἱστορ. Λεξ. χφ., ἀρ. 779, σ. 47.

²³ Ἱστορ. Λεξ. χφ., ἀρ. 758, σ. 185.

²⁴ Βλ. Π. Α. Φουρλίκη, ἔνθ' ἀν., σ. 361 - 364.

²⁵ Κ. Λ., ἀρ. 886, σ. 158, [1928].

Ἄ ζυγός¹ (βλ. φωτ. 3-4) κατασκευάζεται ἐκ φυλλουριάς αἱ δὲ ζεῦλαι ἐκ κρανέας, προσδένονται δ' εἰς τὸν ζυγὸν τὸ πλεῖστον διὰ μαλλίνου ἱμάντος.

Αἱ ζεῦλαι μὲ τὴν αὐτὴν λέξιν ἀπαντῶνται ἐπίσης καὶ εἰς τὴν βυζαντινὴν

Εἰκ. 3. Αἱ ζεῦλαι καὶ ὁ ζυγός.

περίοδον². Εἰς τοὺς λοιποὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος καλοῦνται ζεῦλα, ζεῦλες (πλεῖστοι τόποι), ζζεῦλες (Σύμη)³, ζευγλὴν καὶ ζευλή (Πόντος, Ὀρδόν, Ἀραβάνιον)⁴

¹ Ὁ ζυγός φέρεται ὑπὸ τοὺς τύπους ζυγός (πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος), ζῦγ' (Ἀραβάνιον Πόντου), ζεγός (Χίος), ζυός (Σῦρος, Κύπρος, Κύθνος, Σίφνος, Κάργαθος, Κῶς, Ἀμοργός), ζύος καὶ ζυός (Ρόδος), ζζυός (Σύμη), ζζυγός (Καρδάμυλα Χίου), ζ'γός (Αἰτωλία, Τήνος), ζουγός (Μέγαρα), ζωγόνιν (Πόντος), ποιητουρούκιν (Λειβήσιον Μ. Ἀσίας) κ. ἄ. (Κ. Λ., ἀρ. 314, σ. 34, 1891, ἀρ. 692, σ. 14, 1918, ἀρ. 773, σ. 80, 1919, ἀρ. 339, σ. 9, 1919, ἀρ. 347, σ. 86, [1921], ἀρ. 714, σ. 155, 1920, ἀρ. 702, σ. 1, 2, [1925], ἀρ. 665, σ. 18, 1904, ἀρ. 431, σ. 205, 1893, Μ. Γ. Μιχαηλίδου Νουάρου, ἔνθ' ἄν., σ. 22, Ἀναστ. Μ. Καραναστάση, ἔνθ' ἄν., σ. 211, Κ. Λ., ἀρ. 503, σ. 41, [1924], ἀρ. 751, σ. 46, [1925], Ἀναστ. Γ. Βρόντη, ἔνθ' ἄν., σ. 108-109, Κ. Λ., ἀρ. 146, σ. 80, 1910, ἀρ. 117, σ. 159, [1919], ἀρ. 785, σ. 11, 1921-1922, ἀρ. 402, σ. 88, 1922, ἀρ. 948, σ. 79, 1922, ἀρ. 889, σ. 117, 1915, ἀρ. 119, σ. 232, [1919], ἀρ. 875, σ. 82, 1889.

² Βλ. Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. 5, ἐν Ἀθήναις 1952, σ. 256.

³ Κ. Λ., ἀρ. 146, σ. 80, 1910.

⁴ Κ. Λ., ἀρ. 119, σ. 227, [1919], ἀρ. 329, σ. 10, 1890, ἀρ. 314, σ. 34, 1891.

ζίβα (Τσακωνιά)¹, ζεύγλα (Σκοπός², Ἄνακον Μ. Ἀσίας³, Νάξος)⁴, ζεῦγλες (Ζουπάνιον Σισανίου⁵, Μηχανιώνα Κυζίκου)⁶, ζέχλα (Τήνος)⁷.

Ἐκ τῶν παραδόσεων ἐνταῦθα ἀναφέρονται αἱ περὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὡς ἀνδρειωμένων, γιγάντων⁸.

Εἰκ. 4. Πρόσδεσις τοῦ ζυγοῦ.

1. «Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν πέθαιναν. Αὐτοὶ ἦταν πολὺν δυνατοὶ καὶ ψηλοί. Αὐτοὶ πέθαιναν μονάχα ἅμα σκόνταβαν καὶ ἔπεφταν κάτω δὲν μπόραγαν μετὰ τὰ ξανασηκωθοῦν. Ἀπὸ τότε ἔμεινε ἡ παροιμία «Μὰ τὸ σκονταμό». (χφ. 3241, σ. 139 Ἄγιοι Θεόδωροι).

2. «Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦταν πολὺν δυνατοὶ καὶ μποροῦσαν καὶ σ'κῶναν βάρ' πολλὰ. Τὰ κάστρα πῶχ'νι χτίσ' ἔχ'νι μεγάλα κουτρώνια, δὲν ἦταν σὰν καὶ ἐμᾶς ψόφι'. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν πέθαιναν, αὐτοὶ σκόνταβαν καὶ ἔπιφταν κάτω

¹ Κ. Λ., ἀρ. 707, σ. 21, [1925].

² Κ. Λ., ἀρ. 155, σ. 34, 1893.

³ Κ. Λ., ἀρ. 871, σ. 12, [1927].

⁴ Κ. Λ., ἀρ. 703, σ. 30, 1919.

⁵ Κ. Λ., ἀρ. 214, σ. 128, 1895.

⁶ Κ. Λ., ἀρ. 209, σ. 5, 1877.

⁷ Κ. Λ., ἀρ. 947, σ. 7, 1929, ἀρ. 948, σ. 78, [1922].

⁸ Γίνεται λόγος ἐνταῦθα καὶ περὶ τινῶν παραδόσεων ἐκ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1967 ἀποστολῆς μου εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν.

κι ἅμα σκόνταβαν κ' ἐπιφταν κάτ' δὲν μπόραγαν νὰ σ'κωθοῦν. Ἐπ' αὐτοὺς ἔμεινε μέχρι σήμερα ἡ παροιμία «Μὰ τοὺν κακὸν τοὺν σκονταμό». (χφ. 3241, σ. 5. Καλλιρρόη).

3. «Στὴ Λακκοπούλα (βορ. δυτ.) ἔκει ἦταν, οἱ δυνατοὶ ἀνθρώπ', πὸν ἦταν μιγαλόσωμ' κὶ μποροῦσαν μ' ἓνα βῆμα νὰ ἀμπ'δήσουν μιγάλον τόπου. Αὐτοὶ ἦταν οἱ Ἑλληνες» (χφ. 3212, σ. 51. Ἅγιος Προκόπιος 1967).

4. «Αὐτοὶ πῶχτισαν τὸ κάστρον στοῦ Παλιόκαστρον (νοτ. τοῦ χωρίου) ἦταν δυνατοὶ ἀνθρώποι. Ἦταν Ἑλληνες. Αὐτοὶ ἦταν ἡ πουλὴ ψηλοὶ ἡ κοντοί, ψηλοὶ κὶ μαλλιαροὶ ἡ κοντοί, πὸν δταν πιρπατοῦσαν βούλιαξι οὐ τόπους». (χφ. 3212, σ. 27, Πύλη).

5. «Ὑπάρχουν κτίσματα ἀπὸν κάστρα. Στὴ Λακκοπούλα (βορ. δυτ.) πού'νε κάστρον τὸ ἔχτισαν μιγαλόσωμ' ἄθρωπ', οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες πού'τανι πουλὴ δυνατοί. Ὅταν τὰ ἔχτιζαν οὐ ἓνας ἦταν στοὺν Ἰταμον καὶ οὐ ἄλλους στοῦ Παλιόκαστρον (δυτ.) σιὸ θ'κό μας Παλιόκαστρον, κὶ φοννάζ' οὐ ἓνας στοὺν ἄλλον: δῶσ' μ' τοὺν τσόκι σ' (= σφυρὶ) κὶ οὐ ἄλλους τοῦ πέταξι κὶ τό'δουσι ἀπὸ τοῦ ἓνα μέρους στοῦν ἄλλον ἀπαναθὲ πὸν ἦτανι ἦτανι τότε πουλὴ δυνατοί». (χφ. 3212, σ. 42. Ἅγιος Προκόπιος).

6. «Τὰ τεῖχ' τὰ ἔφτιασαν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες πού'σαν δυνατοί, δὲν σ'κῶσαν τότε αὐτὰ τὰ κοντρώνια τίπουτα βίτσια». (χφ., 3212, σ. 33 Πύλη).

Παραδόσεις ὁμοίως ἀναφέρουσαι περὶ τῆς ἐξαιρετικῆς σωματικῆς ρώμης τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Καρδίτσης (Σμόκοβον¹, Ρεντίαν²), εἰς Θράκη³, Αἰτωλίαν⁴ (Καλάβρυτα)⁵, Τρίπολιν⁶, Βούρβουρα Κυνουρίας⁴, Σφακιά⁵, Ἰθάκη⁶, Νάξον⁷, Κάλυμνον⁸ κ. ἄ.⁹.

¹ Κ. Λ., ἀρ. 2301, σ. 177 καὶ 176 (συλλ. Δ. Λουκάτου, 1959).

² Κ. Λ., ἀρ. 2301, σ. 467 (συλλ. Δ. Λουκάτου, 1959).

³ Κ. Λ. ἀρ. 2392, σ. 41 (συλλ. Στεφ. Δ. Ἡμέλλου, Ἄβδηρα Θράκης 1961).

⁴ Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 52-53.

⁵ Κ. Λ., ἀρ. 763, σ. 243 (συλλ. Γ. Παπανδρέου, 1918).

⁶ Κ. Λ., ἀρ. 2255, σ. 207-208 (συλλ. Γρηγ. Δημητροπούλου, 1956).

⁷ Κ. Λ., ἀρ. 784, 2. 230 (συλλ. Κ. Α. Ρωμαίου, 1921).

⁸ Κ. Λ., ἀρ. 120, σ. 37 καὶ 40, 1908.

⁹ Κ. Λ., ἀρ. 884, σ. 63 (συλλ. Σπύρου Ν. Μουσοῦρη, 1928).

⁷ Κ. Λ., ἀρ. 1585, σ. 20 (συλλ. Δ. Οἰκονομίδου, Ἄπειρανθος 1934), Κ. Λ., ἀρ. 2342, σ. 23 (συλλ. Στεφ. Δ. Ἡμέλλου, Ἅγιοι Ἀπόστολοι Μελάνων, 1960).

⁸ Βλ. Παν. Ζερβοῦ, Παραδόσεις Ἱστορ. Παραμυθολογήματα, προλ. στοιχειά, κακὰ πνεύματα, Δωδεκαν. Ἄρχ. 3 (1958), σ. 264.

⁹ Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 53-56, 58, Johann. Theoph. Kakridis, Die alten Hellenen im neugriechischen Volksglauben, München 1967, σ. 9 κ. ἑξ.

Ἡ σωματικὴ τῶν Ἑλλήνων ἰσχὺς εἶναι κατὰ πολὺ ὑπερτέρα τῆς τῶν σημερινῶν. Οὗτοι (οἱ σημερινοὶ) κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀντίληψιν εἶναι «ψόφιοι», ἀδυνατοῦντες νὰ ἐκτελέσουν ἔργα, ὡς οἱ πρόγονοὶ των.

Ἡ πίστις εἰς τὸν λαὸν περὶ τοῦ παρελθόντος ὡς καλυτέρου τοῦ παρόντος¹ ὑπῆρχεν ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Ἀρχαιότητα² ἀλλὰ καὶ παρ' ἄλλοις σήμερον λαοῖς³.

Οἱ «Ἑλληνας» ἠδύνατο νὰ κατασκευάσουν τὰ διὰ πελωρίων ὀγκολίθων ἐκτισμένα κάστρα, νὰ μετακινοῦν εὐχερῶς τούτους καὶ νὰ ῥίπτουν εἰς μακρινὰς ἀποστάσεις ὄ,τιδήποτε⁴.

Τὰ σχετικὰ περὶ τοῦ θανάτου αὐτῶν ἐκ πτώσεως⁵ ὁμοιάζουν πρὸς τὰ περὶ Σαρανταπήχων⁶. Παρόμοιαι διηγήσεις ἀπαντοῦν καὶ παρὰ τοῖς Βουλγάροις⁷.

Ἐκ τῶν τοπικῶν θρησκευτικῶν καὶ λατρευτικῶν συνηθειῶν ἀναφέρομεν τὰς περὶ τῶν Ἀγίων Θεοδώρων.

α) «Μιὰ γ'ναῖκα ἦταν ἀφ' τὰ Κουτσομούλια (τὰ Τρίκαλα μέσα)· αὐτὴ ἦταν κ'λὴ καὶ τὴν πῆρι οὐ ἄντρας τ'ς στὸν ὄμο νὰ τὴ φέρ' ἀπάν' στὸν ἄι Θόδουρου. Ἦρθαν στὸν ἄι Θόδωρ' κ'εῖνον τοῦ βράδ' κ' ἔμειναν ἄλλα δύο. Τὴν τρίτη μέρα τοῦ βράδ' τὴν εἶπι οὐ ἄι Θόδουρας νὰ σ'κωθῆ νὰ πάη στὰ Τρίκαλα, στοῦ σπίτι τ'ς. Εἶχι γίν' καλά». (χφ., σ. 191).

¹ Σχετικῶς λέγεται καὶ ἡ παροιμία «κάθε πέρ'σι καὶ καλύτερα» (βλ. Κ. Κουρμουζιάδου, Παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις Πετροχωρίου (Τσακηλίου) Μετρῶν, Θρακ., τόμ. ΙΣΤ' (1941), σ. 248. Γ. Δρακίδου, Ροδιακά, Ἀθήναι 1937, σ. 187. Ἐμμ. Μανωλακάκη, Καρπαθιακά, ἐν Ἀθήνας 1896, σ. 285, ἀρ. 258. Ἀ. Κριάρη, Πλήρης συλλογὴ Κρητικῶν δημοδῶν ἁσμάτων κλπ., ἐκδ. Β', ἐν Ἀθήνας 1920-21, σ. 401. Ν. Γ. Κυριαζῆ, Κυπριακαὶ παροιμίαι, ἐν Λάρνακι 1940, σ. 217. Νίκης Πέριδικα, Σκύρος, τόμ. Β', Ἀθήναι 1943, σ. 69 κλπ.

² Ἰλ. Α, 206-272. Ἡσιόδ. Ἔργ. καὶ Ἡμέρ, 109 κ.ἐξ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, Νεοελληνικὴ μυθολογία, Μέρος Β', ἐν Ἀθήναις 1874, σ. 501 ἐξ.

³ Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Β', 1904, σ. 730.

⁴ Ἡ πίστις αὕτη ὑπῆρχε καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. (βλ. Βιργ. Αἰν. XII, 896-902, Ὀμ. Ἰλ. Ε 302-310, Υ 285-289 κ. ἀ. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, ἐνθ' ἀν., σ. 731-732), ὡς καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς. (βλ. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 730. Τοῦ αὐτοῦ, Νεοελλ. μυθολ. Β', 1874, σ. 504.

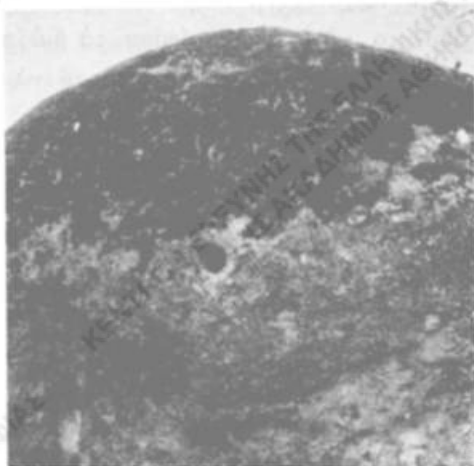
⁵ Σχετικαὶ παραδόσεις εἶναι γνωσταὶ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Θεσσαλίας κ.ἀ. (βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις Α', 1904, σ. 52, ἀρ. 89. Κ. Λ., ἀρ. 2301, σ. 258 (συλλ. Δ. Λουκάτου, Θραψίμι Καρδίτσης 1959). Κ. Λ., ἀρ. 1146, σ. 251 (συλλ. Δ. Πουλάκη, Ἀλμυρὸς Βόλου 1824) ἀναφέρεται ὁ ὄρκος «μὰ τὸ σκονταμό».

⁶ βλ. Γ. Κ. Σπυριδάκη, Ὁ ἀριθμὸς τεσσαράκοντα παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ νεωτέρους Ἑλλησι, ἐν Ἀθήναις 1939, σ. 97-98. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., Β', σ. 749-751.

⁷ βλ. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 749-750.

β) «*Ἐχ'μι ἀκ'στά ἀπ' τ'ς παπποῦδης μας ὅτ' ἕνας νιὸς μιὰ βουλά ἦταν παράλυτος κ' οἱ ἅγιοι Θεόδωροι κόσιβαν (= ἔτρεχαν) κι μι τ' ἄλογγα τ'ς τὸν πάτ'σαν κ' ἔγινι ἀμέσους καλά*» (χφ., σ. 193).

γ) «*Ἄμα ἤρθι ἰδῶ οὐ ἅγιους Θεόδωρους, οὐ ἕνας ἤρθι ἀπ' τὸν Παλαμᾶ*',

Εἰκ. 5. Τὸ ἶχνος τοῦ ἵππου τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου.

πάτ'σι κ' ἔμεινι ἢ πατ'σὰ ἀπ' τ' ἄλογγου τ' κι ἀπὸν κουντὰ ἔφτειασι τὸ ἀσκηταριὸ τ' κ'εῖ δίπλα» (χφ., σ. 193) (βλ. εἰκ. 5).

δ) «*Κάποτε ἕνας Τσαβέας (ἐπών. Τσαβέας) γέρος πῆγι νὰ κόψ' ξύλα, πουρνάργια, πὸν ἦταν τῆς μονῆς και τότε οὐ γούμενους θύμουσι και πῆγι νὰ πιτάξ' τὴν εἰκόνα τῶν Ἁγίων Θεοδώρων κὰτ' κ' ἀμέσους τὰ βουβάλια πού 'ταν ζιμένα στοὺν ἀρ'μπὰ φόψ'σαν κ' ἔτο' οἱ ἅγιοι φτειάσαν τοὺ θάμα τ'ς*» (χφ., σ. 194).

ε) «*Οἱ ἅγιοι Θεόδωροι φτειάνουν πουλλὰ θαύματα. Ἕνας Πανάγους εἶχι τρακόσα πρόβata και τὰ εἶχι στοὺ λημέρ' ἰκεῖ γύρου ἀπ' τοὺ μαναστήρ' τ' ἄι Θεδώρ'. Τὸν ἔκανι παρατήρ'σι οὐ γούμινοους νὰ φνύ' τὰ πρόβata, ἀλλὰ οὐ Πανάγους δὲν ἄκουγι τ'ς ἐντολὲς τοῦ γούμενου κι οὐ γούμινοους παρακάλαγι νὰ*

¹ Ὅσον ἠδυνήθηεν νὰ ἐρευνήσω δὲν εὔρον ἅγιον Θεόδωρον ἢ Θεόδωρον καταγόμενον ἢ γεννηθέντα εἰς Παλαμᾶ. Ἴσως πρόκειται περὶ τοπικοῦ ἁγίου ἢ μοναχοῦ, ὅστις ἠσκήτευεν ἐνταῦθα φέρων τὸ ὄνομα Θεόδωρος, τούτου δ' ἡ λατρεία ἔχει συνδεθῆ πρὸς τὴν τοῦ Τήρωνος. Κατὰ πληροφορίας ἐκ τῶν γεροντοτέρων τῆς περιοχῆς τὸ μονῆριον ὑπήγετο εἰς τὴν μονὴν Ἁγίου Στεφάνου Μετεώρων, ὑπῆρχεν δὲ ἡγούμενος εἰς αὐτό, ὅστις ἐδίδεν ἀναφορὰν εἰς τὸν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Ἡ ἑδαφικὴ ἔκτασις τοῦ χωρίου Ἁγιοὶ Θεόδωροι ἀνήκεν εἰς τὸ μονῆριον, τῆς ὁποίας ἀπαλλοτριώσις ἐγένετο τῷ 1923 (χφ., σ. 193 - 194).

τιμωρηθοῦν, ἀλλὰ τίποντα κὶ τότε κὶ οὐ γούμινους πῆρι τὴν Ἁγία τῶν Ἁγίων νὰ τὴν πιτάξῃ κάτω κὶ ἀμέσως πλάγιασαν χάμου τὰ πρόβατα καὶ δὲν σ'κώνονταν νὰ βουσκίσουν. Ἔδειξε τοῦ θάμα τ'ς. Ἄλλὰ τὸν δεῖπνον παρουσιάστ'κὶ οὐ ἄγιους κὶ τὸν χτύπ'σι τὸν γούμινου κὶ τὸν εἶπε: Ἄλλ' βουλά νὰ μὴ τοῦ ξαναφτειάσῃς αὐτό· τό 'χς φτειάσ' πουλλές βουλές κὶ νὰ μὴ τοῦ ξανακάν'ς, γιατί ἔτυχα νὰ εἶμι ἄδω κ' ἔδειξα τοῦ θάμα μ'» (χφ., σ. 194-195).

Εἰκ. 6. Τὸ μοναστήριον τῶν Ἁγίων Θεοδώρων

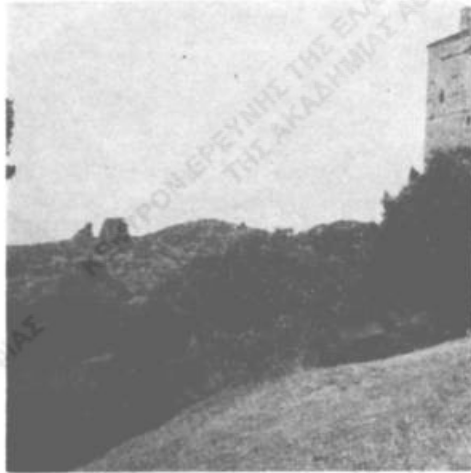
ς) «Μιὰ βουλά πῆρι φωθχιά τοῦ μαναστήρ' κὶ καίγονταν. Ἐπιασ' ἀπ' τοῦ μπουχαρὶ ἢ φωθχιά κὶ τότε ἀμέσους ἕνας Θόδουρος Χοῦτος ἀνέβ'κὶ ἀπάν' στὴ σκιπὴ κὶ τὸν βόηθ'σαν κὶ ἄλλ' κ' ἔσβησι τὴ φωθχιά, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ Χοῦτος μὸλ'ς ἔσβησι τὴ φωθχιά παραπάτ'σι κὶ κριμάστ'κὶ νὰ πέσ' κάτω νὰ σκοουτοθηῖ κὶ τὸν κράτ'σι οὐ ἄγιους στοὺν ἄερα σχιδόν, πιάστ'κὶ ἀπὸ μὴν κираμίδα καὶ σιγά, σιγά ἀνέβ'κὶ στὴ σκιπὴ τοῦ μαναστηριοῦ καὶ γλύτοσι. Ἦταν θαῦμα τ' ἄγιου» (χφ., σ. 195) (βλ. εἰκ. 6-7).

ζ) «Στοὺν ἄγιον Θόδουρον μέσα ἔχ' ἕνα κουτρὼν' αὐτὸ εἶναι κάτ' στὴ σκίητ'. Ἀπ' τοῦ κουτρὼν' αὐτὸ ξόνουμι λίγου κὶ τό 'χ'μι γιὰ φυλαχτ'κό. Μὲ τὴ σκόν' φτειάν'μι κὶ χαῖμαλάκ'» (χφ., σ. 193).

Αἱ παραδόσεις (α'-ε') εἶναι σχετικαὶ πρὸς τὰ θαύματα τοῦ Ἁγίου καὶ τὸν

βίον αὐτοῦ. Τὸ θέμα περὶ τοῦ ἴχνους τῆς ὀπλῆς τοῦ ζώου του εἶναι κοινὸν καὶ εἰς ἄλλας ἀγιολογικὰς καὶ μὴ διηγήσεις¹.

Ἡ πανήγυρις τῶν Ἁγίων Θεοδώρων εἰς τὸ δὴμόνυμον χωρίον εἰς τὴν ὁποίαν μετέχει καὶ πλῆθος κόσμου ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ κωμοπόλεων ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς Παρασκευῆς τῆς α' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν καὶ διαρκεῖ μέχρι

Εἰκ. 7. Τὸ τμήμα τῆς στέγης τοῦ μοναστηρίου ἔνθα ἔλαβε χώραν τὸ θαῦμα.

καὶ τῆς Κυριακῆς. Τὴν πρωτὰν τοῦ Σαββάτου, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, μετὰ τὸ πέρασ τῆς θείας λειτουργίας εὐλογεῖται τὸ ὑψωμα τοῦ «*Αἰ Θεδώρ*»², δίσκος μὲ ἐψημένον σῖτον (κόλλυβα), ὅστις ἔχει παρασκευασθῆ φροντίδι τῆς ἐκκλησίας, «*τοῦ φτειάχῃ*» αὐτὸ τοῦ «*στάρ*» τοῦ «*μαναστήρ*». Ἀπὸ τὸ ὑψωμα τοῦτο παραλαμβάνουν πάντες μερικὸς κόκκους σίτου διὰ μαντικὸς σκοποῦς. Δι' αὐτῶν μαντεύονται οἱ νέοι καὶ κυρίως αἱ νεάνιδες περὶ τοῦ μέλλοντος συζύγου των. Οἱ ἐκ τῶν ἐγγάμων λαμβάνοντες ἀπὸ τὸ ὑψωμα παραδίδουν τὰ κόλλυβα εἰς ἀγάμους. Οἱ ἄγαμοι τοπο-

¹ Βλ. Ἄννης Ι. Παπαμιχαήλ, Ἐκθεσις λαογραφικῆς ἐρεῦνης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καρδίτσης, Β. Κ. Λ., τόμ. ΙΗ' - ΙΘ' (1965 - 1966), ἐν Ἀθήναις 1967, σ. 241 - 242.

² Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν κομίζονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρόσφορον καὶ πινάκια περιέχοντα ἐψημένον ὑψ' ἐκάστης οἰκογενείας σῖτον, τῆς ὁποίας μέλος φέρει τὸ ὄνομα Θεόδωρος, καλούμενα ὑψώματα, ὡς γίνεται καὶ μὲ κάθε ἑορτήν. Ταῦτα ὑψοῦνται μετὰ τὸ πέρασ τῆς θείας λειτουργίας. Ἡ εὐλογία δὲ τελεῖται χωριστὰ οὐχὶ μετὰ τοῦ ὑψώματος τοῦ ἁγίου.

θετοῦν τοὺς κόκκους τοῦ σίτου ἐκ τοῦ ὑψώματος ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν των ἐπάδοντες :

Ἄγιε Θεόδωρε
 αὐτοῦ πὸν πᾶς
 καὶ τίς μοῖρες συναντᾶς,
 ἂν δῆς καὶ τὴ δικιά μου,
 πές της νὰ ῥθῃ στ' ὄνειρό μου,
 νὰ μοῦ πῆ κι τ' ὄνομά της.

ἢ Ἄγιοι Θεόδωροι, καλοί,
 καλοὶ θανματουρογοί·
 ᾿κει στὴν ἔρημο πὸν πᾶτε
 καὶ τίς τύχης συναντᾶτε,
 ἂν δῆτε καὶ τὴ δική μου,
 τὴν ἀποχαιρετᾶτε.

Ἄν τὴν ἰδῆτε νὰ κάθεται,
 πές της νὰ σηκωθῆ,
 κι ἂν τὴν ἰδῆτε νὰ τρέχῃ
 πές της νὰ κάνῃ γρήγορα. (χφ., σελ. 118 - 119).

Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ πανελληνίου μαντικῆς συνηθείας¹. Τὸ ἰδιάζον εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἔγκειται ὅτι ὁ σῖτος πρὸς μαντικὸν σκοπὸν παρασκευάζεται φροντίδι τῆς ἐκκλησίας καὶ εἶναι ὁ δίσκος «τ' αἰ Θεodώρ»².

Τὴν Κυριακὴν μετὰ τὸ πέρας τῆς θείας λειτουργίας λαμβάνει χώραν ἔξωθι τῆς ἐκκλησίας χορὸς μέχρι ἐσπέρας, ὁ χορὸς «τ' αἰ Θεodώρ» καθ' ὃν ἄδεται τὸ ᾄσμα «τ' αἰ Θεodώρ».

Κάτου στοὺν ἅγιον Θεόδωρον στοὺν ἅγιον Κουσαντίνου
 πανηγυρίζει γίνονται στοὺν ἅγιον Κουσαντίνου
 τοὺ πανηγύρ' ἦταν πούλν κι τοὺ νιρὸ ἦταν λίγου

ἢ (τοὺ πανηγύρ' ἦταν πούλν κι οὐ τόπους ἦταν λίγους)
 τοὺ πίν' οὐ δράκουσ τὸ νιρὸ διψάει τοὺ πανηγύρι.

³ Ἀλέξης³ κι ὁ Βλαχίπουλους ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουν.

¹ Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Μαγικαὶ τελεταὶ πρὸς πρόκλησιν μαντικῶν ὀνείρων περὶ γάμου, (Τοῦ αὐτοῦ, Λαογρ. σύμμεικτα, τόμ. Γ', ἐν Ἀθήναις 1931, σ. 116 - 117, 121 - 126).

² Ἐν Κρήτῃ ἡ σύζυγος τοῦ ἱερέως τοῦ χωρίου ἠ νεάνις τις ἔψηνε τὸν σῖτον. (Βλ. Μαρίας Λιουδάκι, Ὁ γάμος στὴν Κρήτη τῶρα καὶ παλιά, Ἔπετ. Ἐτ. Κρητ. Σπουδῶν, Γ' (1940), σ. 335).

³ Ἡ συνέχεια εἶναι τὸ γνωστὸν ᾄσμα τοῦ Μικροῦ Βλαχόπουλου.

- Ἄντάμα ἔχουν τοὺς μαύρους τους σ' ἓναν τάβλα δεμένους
 ἔχουν κι μάννα καλουγρὰ γιὰ νὰ τοὺς ὀρηγηεῖ
 — Παιδιά μου, τρώτε, πίνετε κ' οἱ Τοῦρκοι σᾶς κουρσεύουν.
 — Μάννα μου, κι ἂν μᾶς κούρσεψαν, ποτέ τους δὲ μᾶς πῆραν... κλπ.

Παραθέτομεν τὴν μουσικὴν τοῦ ἔσματος κατὰ καταγραφὴν ὑπὸ τοῦ συντάκτου μουσικοῦ κ. Σπυρ. Περισιτέρη :

Κά - - - του στούν Ἄ - - - γιου
 θό - - - δου - ρου, κά - του στούν Ἄ - γιο
 θό - δου - ρου, στόν Ἄ - γιο Κω - σταν -
 τί - νο, στόν Ἄ - γιο Κων - σταν - τί - νο. - -
 Τον.

Ὁ συμφυρμός τοῦ ἔσματος μὲ τὸ τοῦ Μικροῦ Βλαχόπουλου ἔχω τὴν γνώμη ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι τὰ ἔσματα ταῦτα ἠδοντο εἰς χορευτικὸν ρυθμόν, κατὰ τὰς πανηγύρεις ἢ ἄλλας περιστάσεις, ὡς κατὰ τὰς ἀπόκρως, καθ' ἃς λαμβάνει χώραν χορός, ὁ ὁποῖος ἐξετελεῖτο παλαιότερον διὰ τῶν ἀδομένων ἔσμάτων καὶ ἦτο συνεχής.

Τὰ ἔσματα ταῦτα τοῦ αὐτοῦ κυρίως ρυθμοῦ, χρόνου, ἠδοντο τὸ ἐν κατοπίν τοῦ ἄλλου ἄνευ διακοπῆς¹. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως τὰ πολυστίχα ἔσματα δὲν ἠδοντο πλήρη, διὸ ἐλησμονοῦντο, οὕτω δὲ ἔλαβε τὸ ἀνωτέρω ἔσμα τὴν σημερινήν του μορφήν.

¹ Τοῦτο συμβαίνει καὶ σήμερον κατὰ τὸν πασχαλινὸν χορόν, ὅπου τὸ ἐν χορευτικὸν ἔσμα ἀκολουθεῖ τὸ ἄλλο.

R É S U M É

**Recherche folklorique dans la province de Trikala en Thessalie
(du 16 août au 2 septembre 1968)**

par Anne J. Papamichail

Faisant suite à sa mission de l'année précédente dans cette région (i) l'auteur a travaillé aux villages Aghios Théodoros, Kalliroï et Kalambaka, où a recueilli un matériel folklorique varié, noté dans un cahier (in 8° grand format) de 383 pages, déposé au Centre de Recherches sub no 3241. Également elle a enregistré sur bandes magnétiques 120 chansons folkloriques et danses populaires.

De ce matériel l'auteur, commente certains éléments seulement: a) De la vie agricole elle rapporte du village Kalliroï des informations relatives à la charrue en bois «ξυλαέτρι», «ξυλάλειτρο», «ἀλειτρο» ou «ἀλέτρι» comme on le nomme presque dans toute la Grèce. Elle donne une description minutieuse des différentes parties de cet instrument de travail archaïque en les nommant et en les comparant avec celles de la charrue de Byzance et de l'Antiquité.

b) Parmi les légendes recueillies elle commente celle des géants Hellènes qui étaient considérés par les Grecs anciens et d'autres peuples comme ayant une force surnaturelle. Cette croyance est répandue presque dans toute la Grèce.

c) Des coutumes locales elle mentionne les légendes de St. Théodore ainsi que la foire qui est célébrée en son honneur le jour de sa fête. Cette foire dure trois jours: du premier vendredi du grand carême au dimanche. Le samedi, après la messe, on bénit le plateau du St. Théodore où on y met des grains du blé cuits. Ces grains du blé sont distribués aux fidèles et servent à des buts devinatoires.

Le dimanche après la messe on danse dans la cour de l'église la danse du St. Théodore en chantant la chanson du Saint.

Selon l'auteur cette chanson constitue une synthèse des chansons du cycle akritique soit: «du dragon retenant les eaux», et du «Petit Vlachopoulo». Cette synthèse est due, selon l'auteur, au fait que ces chansons étaient chantées et dansées pendant la fête du St. Théodore aux foires et en d'autres circonstances l'une après l'autre sans interruption pour faire durer la danse. Avec le temps ces chansons polystiques n'étaient plus chantées en entier, du fait de la disparition des vieux qui les connaissaient et ainsi prirent leur forme actuelle.